

**AVÈM PAS MAI RES A PÈRDRE.
QUANTES SÈM PER CRIDAR "ÒC"...?
SE DEMÒRA RES A PÈRDRE
JOGAREM LO DARRIÈR JÒC.**

JOAN BODON (1920-1975)

FOTO: JOSEP "OTÍS" FERRER

L'OCCITÀ EN AQUESTA FI DE SEGLE: CRÒNICA D'UN COMBAT I UNA ESPERANÇA

JAUME FIGUERAS

¿És morta, una tradició que compta amb més de tres-cents cinquanta escriptors vius que publiquen en la llengua del país, alguns dels quals traduïts a una vintena d'idiomes, o amb noranta grups musicals que hi canten, de vegades des de fa més de vint anys, o amb un volum de producció discogràfica que supera els 900 títols, o amb una setantena llarga de publicacions periòdiques...?

¿Són mortes, una llengua i una cultura que, per bé que amb modalitats diferents, compten amb línies pedagògiques de sensibilització, iniciació i aprofundiment seguides per 90.000 escolars? I que han celebrat enguany el vintè aniversari dels primers programes d'immersió en centres de pre-escolar i primària sostinguts per la iniciativa de col·lectius de pares...?

¿És morta, una identitat que el 70% de la població del territori històric que ha estat el seu al llarg dels segles desitja que sigui preservada i promoguda, malgrat que un notable percentatge d'aquesta població sigui d'origen forà i que en moltes demarcacions administratives d'aquest territori la política oficial, en qüestions culturals i lingüístiques, hagi estat aferrissadament contrària al reconeixement de tota diferència...?

Evidentment, a qualsevol d'aquestes qüestions ben poca gent respondria amb una afirmació decidida. I, tanmateix, el fet és que tan bon punt s'aclareix que la llengua i la cultura de què parlem són l'occitana, hom tendeix –entre nosaltres, catalans- a arrufar el nas i a exercir el paper d'advocats –o, si més no, procuradors...- del diable:

“Sí, però...” Perquè és ben veritat que la impressió que el viatger o el turista s'endú en travessar Occitània o fer-hi estada uns dies és la d'un territori monolíticament francès que, poc o molt, “decep” els qui s'hi han endinsat amb l'oïda atenta... D'on la conclusió que bé deu ser veritat que és a punt de consumir-se la mort social d'aquesta llengua... Per dir-ho tècnicament: l'occità és una llengua dominada i minoritzada, que només parla un sector de la població, sotmesa a una subordinació diglòssica aclaparadora que els mateixos occitanòfons han assumit. Una llengua que, per tal de superar l'amenaça d'extinció que a hores d'ara pesa sobre ella, ha d'aconseguir endegar i dur a terme amb èxit processos de resocialització que difícilment tiraran endavant sense el suport de les institucions... Ja que, com diu el poeta Bernat Lasfargas en un irònic “Epitafi”: *“Aquí jais / un òme / que jamai poguèt / crompar de cigarretas / dins sa lenga mairala / sens que lo prenguèsson / per un fòl.”*

Per donar xifres globals: un estudi encarregat pel departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a l'Institut de Sociolingüística Catalana i publicat l'any 1998 a “Noves”, comptabilitza en 2.138.000 el nombre d'occitanòfons, un 16% del total de la població d'Occitània (una mica més de 14 milions), als quals caldria afegir aquell 30-40% que l'entén perquè a casa o de jovenet hi havia estat exposat –amb els avis, amb els amics...- i que, poc o molt, en podria reprendre l'ús...

De moment, però, sembla que als trenta-

dos departaments de l'Estat francès on part de la població parla occità se n'ha extingit la transmissió familiar. I, segons les últimes enquestes lingüístiques d'àmbit regional, és evident que en els darrers anys el nombre de parlants continua minvant... Per exemple: a la regió mediterrània de "Lengadòc-Rosselhon", que comprèn els departaments occitanòfons d'Aude, Erau, Losera i Gard, amb ciutats de la importància de Montpelhièr, Nimes, Besièrs i Narbona, el nombre de persones de més de quinze anys que afirma que parla occità ha passat d'un 28% (en l'enquesta anterior, de l'any 91) a un 19% el 1997, mentre que, pel que fa a la comprensió, el percentatge baixa d'un 48% a un 34%. I a la regió atlàntica d'Aquitània, que inclou els departaments de Dordonha, les Lanas, Òlt e Garona, Pirenèus Atlàntics i Gironda, el nombre d'occitanòfons actius l'any 1998 ronda els 550.000 (un 19%), per bé que amb diferències molt accentuades entre les zones rurals i el nucli bordelès: així, passem d'un 34% a la Dordonha a un 3% a Bordèu... I el percentatge dels que reconeixen tenir una competència passiva és d'un 35%. No és gaire, evidentment, sobretot si tenim present que estem parlant no de la llengua d'una minoria foravinguda o marginal, ans de la llengua del país...

Anem a pams, però: ¿com s'entén que pugui acomplir-se tard o d'hora, amb aquesta contundència, un procés de substitució lingüística que ha afectat i afecta una població actual de catorze milions de ciutadans, de Bordèu als Alps i dels Pirineus a Vichèi i la "Marcha lemosina"? Quina mena d'actituds i valoracions poden haver estat capaços de menar una expressió lingüística mil·lenària al silenci i a la vergonya? Quan fa que dura, aquest procés? És possible –o ho ha estat en algun moment- invertir-lo?

DEL "PATOIS" A LA DIGNITAT RECUPERADA

D'entrada, cal convenir que, al llarg de la història, Occitània no ha estat mai una unitat política i que, pel que fa a la realitat geogràfica i socio-econòmica, presenta un autèntic mosaic on és possible distingir:

- una façana atlàntica, abocada a Bordèu, amb el consegüent moviment demogràfic cap a les Amèriques i els corol·laris de rigor: des de l'establiment de comunitats gascones i roergates a la pampa o a Califòrnia fins als grans noms de la indústria automobilística nord-americana, com els "Cadillac" i les "llemosines";

- el passadís axial Bordèu-Tolosa-Montpelhièr-Avinhon, pel qual han circulat incessament tota mena d'innovacions i corrents, des de l'humanisme i la Reforma dels ss. XVI-XVII o l'agitació obrerista del "Migdia roig" fins a l'aeronàutica i la indústria informàtica actual, i al qual van units noms com els de Ramon Llull o Montaigne;

- l'eix pirinenc, que va vertebrar històricament el regne de Navarra;

- la façana mediterrània, que s'integra en un arc llatí que va dels Països Catalans a la Península Itàlica, pregonament marcat per la romanitat i un estil de vida caracteritzat per la sociabilitat (la vida de cafè, el carnaval, el culte al brau, l'esport –del futbol al rugbi..., etc.)

- el corredor que de Marsella munta fins a Lió, seguint el Roine;

- les grans masses muntanyoses del rerepaís: el massís del Nòrd i els "causses" (unitats calcàries) que l'envolten, rics de conques mineres, i els Baixos Alps.

De fet, la introducció a Occitània del francès com a llengua escrita data de la Baixa Edat

Mitjana, a l'administració reial dels països d'Òc incorporats a la Corona (les terres dels comtes de Tolosa, d'ençà de 1271; les terres de Gasconha i Guièna, des del 1453, fins aleshores regides pels Plantagenet; la Provença angevina, a partir de 1481). I és tot al llarg de la primera meitat del XVI, una època de profunds canvis socioculturals, que es redefeixen força pràctiques lingüístiques, sobretot escrites i associades amb la impremta, alhora que s'accentua el procés de dialectalització i hom assumeix una visió fragmentària del conjunt dels parlars d'Òc. Amb les noves denominacions territorials i fins locals de la llengua, les grafies pròpies fins ara tradicionals cauen en l'oblit i s'imposa el sistema aplicat al francès. I és el 1539 quan la Reial Ordenança de Villers-Cotterêts, decretada per Francesc I, prescriu l'ús obligatori en l'administració de justícia de "notre langage maternel françois". A més, l'ús literari de la llengua del país i de la immensa majoria de la població apareix connotat ja des d'ara com a propi d'una temàtica paròdica i marginal, carnavalesca, per més que tot al llarg del període barroc es multipliquen els esforços per bastir una tradició literària ambiciosa i d'alta qualitat, sempre sotmesa a una enriquidora tensió entre l'expressivitat popular i uns models cultes, amb noms com Pèir de Garròs, Bellaud de la Belladièra, Claudi Bruèis, Augièr Galhard, Bertran Larada, Guilhèm Ader, Pèire Godolin, Isaac Despuèch, Joan Giradud d'Astròs, etc.

És inevitable que la francesització cultural de les minories, que s'havia iniciat amb força durant el Renaixement (als "Col.legis" universitaris de Tolosa, Bordeus, etc.), es faci extensiva durant els segles següents a l'ensenyament religiós (amb els jesuïtes o els "Oratoris"), les "académies", els salons burgesos..., la qual cosa permet que el francès pugui començar a ser també una llengua oral per als fills de la burgesia. És en aquest segle que apareix l'expressió "patois", reveladora de l'elaboració en curs d'una ideologia lingüística que legitima la desigualtat entre les llengües i formula la infe-

rrioritat de la modalitat escarnida, privada de tota dignitat i associada d'ara endavant al passat, a la incorrecció i a unes funcions restringides i marginals. A més, aquest bandejament coincideix amb l'aparició en la literatura francesa d'etnotips denigrants, com el "capità gascó", fatxenda i baladrer, que serà vigent fins als mosqueters de Dumas i que el segle XIX es reformularà en la figura tartarinesca del provençal bon jan i gandulot (en Daudet, en Pagnol, etc.).

Aquest desplaçament de la llengua, que progressa lentament per la interacció de projeccions ideològiques interioritzades -com ara la predicció que el "patois" està abocat a desaparèixer, tal com confirma l'actuació lingüística... dels qui n'estan convençuts- i les pràctiques comunicatives, s'accelera i aprofundeix en moments de canvi i crisi social com la Revolució Francesa, que si bé en un començ va cedir a la necessitat propagandística de versionar en les llengües altres que el francès textos com la "Declaració dels Drets de l'Home", amb el sagnant triomf dels jacobins sobre els girondins federalistes, l'any 1792, no va dubtar a identificar aquells parlars amb la reacció i l'obscurantisme i a decretar-ne l'extermini. Més que més perquè aquella uniformització -que de tota manera feia de mal aplicar...- s'avenia prou amb seva concepció homogeneïtzadora de l'Estat-Nació.

De tota manera, que aquella desaparició ja era il·lusòriament percebuda com a propera des de mitjan segle XVIII ho demostra l'increment d'intents de preservació inventariada de la llengua "del poble", amb diccionaris i reculls de dites, als quals cal afegir els primers treballs d'erudició sobre els trobadors. A l'últim terç del XIX, quan l'occità ja comença a recular als nuclis burgesos de les grans ciutats, per bé que es manté ben viu als ravals i barris populars, aquest procés de "patoisització" comença a arribar al món rural amb l'obligatorietat de la instrucció pública que promou la III República a partir de 1880. Així, és a partir del tombant de segle que s'accentua el procés de substitució lingüística, que passa d'una

redistribució periòdica de funcions –sempre a la baixa, per al “patois”- a l’assimilació.

En efecte: la vigília de la Primera Guerra Mundial, la situació quant a les competències individuals en occità i en francès pot ser considerada d’equilibri, en generacions que ja han estat plenament i massivament escolaritzades en francès, per bé que l’ús que fan d’aquesta llengua és més instrumental que no identitari. Aquesta aparent estabilitat, però, s’altera ràpidament en benefici de la “*langue*” arran de l’escolament demogràfic que suposa la guerra del 14 i del trasbals que provoca l’inici de la mecanització al camp. És cert que es manté la competència en l’òc, però cada vegada de manera més passiva, a mesura que el francès –o més ben dit: el “*francitan*”, la modalitat diguem-ne regional...– es comença a introduir com a llengua familiar, si més no com a llengua de relació amb els fills...

El procés és llarg, tanmateix, i no sembla que es comenci a generalitzar fins als anys 50 i 60, en què la transmissió a la llar de l’occità pot estar limitada a la relació avis-néts, mentre que l’ús de la llengua, com més va més residual, es desplaça a camps semàntics perifèrics com ara el beure, l’humor, el sexe... És clar, també, que un augment de la tensió lingüística com el que l’escola republicana va institucionalitzar generació rere generació, amb mecanismes de depreciació del “*patois*” com el “*signal*”, objecte amb la possessió del qual s’assenyala l’infant que ha fet ús d’algun mot o expressió no franceses i que ell ha d’acceptar fins a poder-lo passar a un nou “*infractor*”, per força ha de generar un desassossec..., sobretot en el moment en què es comença a fer extensiva a la família. N’és una manifestació la popularitat de l’expressió “*franchimandéjar*”, amb què es designa irònicament l’abandó interessat de la pròpia llengua per simular una certa superioritat social. Així, l’obra de teatre *Lou franchimand*, del gascó biarnès Simin Palai, estrenada el 1896, va ser objecte de més d’un miler de representacions.

Però també és simptomàtica d’aquell neguit la

tendència molt més habitual a l’ocultació del conflicte, a la neutralització de l’oposició entre la llengua de casa i el carrer i la del mestre i la promoció. Davant l’evidència que poden tenir les generacions adultes –per a la jovenalla, tot és “*natural*”...– que la llengua recula en els seus usos, se li assigna de manera compensatòria un prestigi mític, un estatut que deriva del caliu emocional que desvetlla i que en fa “la llengua del cor”, “la llengua de la terra”, excepcionalment rica i expressiva. Tot i que, evidentment, aquesta sobrevaloració –que fins pot recórrer a ostentoses manifestacions exhibidores, com la sorollosa irrupció de l’occità als carnivals, encara avui dia..., o la multitudinària celebració anual de la “*felibrejada*” al Peiregòrd, que aplega pels volts de quaranta mil participants, des de començos de segle...– no aconsegueix de fer trontollar les posicions segons que sembla inamovibles del francès com a “*llengua de fet*” –potser perquè tampoc no ho pretenia...

I encara hi ha la pruija, normalment inconscient, d’aquells que busquen dissimular el seu origen lingüístic, tot minimitzant les seves habilitats expressives en occità, i que reaccionen amb incomoditat i fins agressivitat davant qualsevol intent de rehabilitació...

“Òme d’Òc, as dreit a la paraula: parla!”

Pel que fa a la història d’aquests projectes de recuperació lingüística i social, vet aquí una de les aventures culturals més apassionants dels últims cent cinquanta anys, que ha permès la constitució d’una tradició literària excepcionalment creativa –sobretot si en considerem la migradesa del suport social–, de Frederic Mistral a Max Roqueta, i que ha aconseguit de convertir aquell “*patois*” vergonyant en una llengua normativitzada i moderna, apta per a tots els usos especialment amb l’obra codificadora del lingüista Loís Alibèrt, que segueix de petja l’obra de Pompeu Fabra.

Una aventura que passa per les diverses eta-

pes del Felibritge decimonònic (Frederic Mistral, Teodor Aubanèl, Joan Francés Bladèr, Batista Bonnet, Justin Besson, Pau Froment...) i del primer terç de segle (Miquèu Camelat, Antonin Perbòsc, Valèri Bernard, Jòusè d'Arbaud, Màrius André, Enric Molin...), per arribar a l'occitanisme cultural de postguerra, a l'entorn de l'Institut d'Estudis Occitans (1945), amb noms com el ja esmentat Max Roqueta, Joan Bodon, Carles Camprós, Robèrt Lafont, Bernat Manciet, Pèire Bec, Renat Nelli..., als quals hem d'afegir els dels poetes provençals Sully-Andrieu Peyre i Max Felip Delavouët, fidels a la grafia felibrenca. I encara ens caldria considerar les aportacions dels darrers trenta anys (Marcèla Delpastre, Rogièr Lapassada, Ives Roqueta, Joan Larzac, Roland Pecot, Sèrgi Bec, Robèrt Martí...), en un procés de renovació generacional que mai no s'ha estroncat i que mena fins a l'última fornada d'autors menors de trenta anys...

No és aquest, però, el tema d'aquest article, que ens duria molt lluny d'aquestes notes aproximatives a la situació de la llengua en el tombant de segle. Tot i que no em sabria estar d'evocar la convulsiva dècada dels setanta, que va sacsejar violentament l'occitanisme tot obligant-lo a depassar el front cultural i a fer-se present al bell mig de la contesa política, amb partits com el PNO o "Lucha Occitana", el moviment "Volèm Viure al País" i la conversió de l'IEO en una plataforma d'intervenció, alhora que li atorgava una massiva projecció pública gràcies als fenòmens de la "Nòva Cançon" (Martí, Patric, Mans de Breish, etc.) i del teatre d'agitació.

Malauradament, la ineficàcia d'unes estructures organitzatives més aviat desllorigades, militants i voluntaristes però gens professionals, les inèrcies socials i la inviabilitat d'unes propostes irrealistes que pecaven de maximalistes ("L'occitan, lenga nacionala", etc.) van traduir-se durant la primera meitat dels anys vuitanta en un seguit d'escissions desmoralitzadores.

A LES ENVISTES DEL SEGLE QUE VE: CANVIEN, LES REGLES DE JOC?

A les portes d'un nou segle, després de vint anys de desmobilització i replegament en què l'atomització i la descoordinació han estat les notes dominants, les expectatives són incertes i alhora encoratjadores, per l'aparició de noves circumstàncies socials i polítiques i per la multiplicació, malgrat tot, d'iniciatives que, sense dependre de l'occitanisme històric, n'estan prenent el relleu.

D'una banda, per primera vegada en la història la imatge que la societat té de la llengua és francament positiva i hom és partidari d'un compromís institucional sense recels, que en promougui l'ensenyament, la presència en els mitjans de comunicació, etc. Fins sembla que l'estigmatització associada al "patois" podria acabar esvaint-se del tot en la percepció de la gent, i amb ella el mot. És clar que aquesta valoració s'expressa en enquestes on el ciutadà tendeix a fer afirmacions compensatòries que de fet estan en contradicció amb la seva pràctica lingüística i amb la seva disponibilitat personal, però si més no aquest canvi d'opinió assenyalava l'existència d'un potencial cultural esperançador.

De l'altra, s'ha de comptar amb la lenta però tanmateix real constitució d'unes noves demarcacions regionals d'ençà dels primers anys 80, que ha permès a l'occitanisme de poder negociar amb un nou interlocutor que no té la pell tan dura com l'Estat jacobí i que fins pot estar interessat en l'articulació d'una nova identitat territorial... Això ha obligat l'occitanisme a començar-se a desempallegar d'uns "tics" resistencialistes i/o pidolaires que anaven de la imprecació ritual al victimisme, però que molt rarament es traduïen en una negociació política o en un impuls cívic... I aquí cal també esmentar el dinamisme de ciutats com Tolosa o Montpeller, que miren sense inhibició cap al Sud, i que amb Barcelona constitueixen els tres vèrtexs d'una Euroregió transfronterera generado-

ra de riquesa i noves formes de relació.

De moment, algunes d'aquestes administracions no han tingut gaires prevencions a l'hora d'instrumentalitzar en benefici de la seva imatge una simbologia "occitana". I tot i que la dotació de partides pressupostàries per a la llengua i la creació és objectivament insuficient, ja que no depassa el 5% del finançament cultural (10 milions de francs a "Lengadòc-Rosselhon", 7 milions a "Provènça", 4 milions a "Miègjorn-Pirenèus"...), també és veritat que aquestes dotacions són insòlites... Amb tot, cal no oblidar que aquestes regions, artificialment creades en l'era Mitterrand i de caràcter més tecnocràtic que no polític, tendeixen a competir entre elles i, doncs, difícilment podran aconseguir en el si de la Unió Europea, en el cas força improbable que l'Estat francès els permetés de fer-s'hi sentir, que la llengua occitana hi obtingués alguna mena de reconeixement o suport...

Malgrat tot, vet aquí un exemple de les expectatives que obre aquesta nova dinàmica institucional: la inauguració a Besièrs, el 26 de juny de 1999, del CIRDÒC, el Centre Interregional de Desenvolupament de l'Occità, una mediateca que aplega més de 50.000 volums de matèria occitana, 1.700 publicacions periòdiques, 1.600 títols d'edició fonogràfica (discos, cassettes, CD), una iconoteca amb més de 3.500 cartells i 8.000 imatges, etc., i que es configura també com a promotor de les arts, la creació i l'ensenyament. Val a dir, a més, que la constitució d'aquests fons hauria estat quimèrica sense l'existència del CIDO, el Centre Internacional de Documentació Occitana, que el 1975 va proposar-se de reunir tota la producció escrita i audiovisual sobre l'occità. Un projecte que, després de múltiples incidències, fou reprès el 1996 pel municipi de Besièrs i el govern regional. Es tracta, per tant, d'una estimulants iniciativa que ve de lluny.

També a Pau (Bearn), es constitueix per la tardor de 1996 l'Institut Occità, amb el suport de Francés Bayrou, ministre de l'Ensenyament, i del Consell departamental de "Pirenèus Atlàntics",

que compta amb l'adhesió d'una trentena d'associacions civils aplegades als "Estats Generaus de la Lengua", amb la idea d'oferir diversos serveis relacionats amb el gascó, des de l'animació fins a la recerca: creació d'un "Centre de Ressorças", assessorament en qüestions lingüístiques, la convocatòria de col·loquis, publicacions i documentació, etc. D'ençà del mes d'octubre de 1998, n'és el president el català Xavier Fernández-Cuadrench.

A part, aquests darrers dos anys han estat especialment confortants per als qui creuen en un futur millor que no hauria de trigar gaire a arribar, arran dels processos polítics de pacificació i restitució institucional que s'estan desenvolupant a Euskadi, Escòcia i Gal·les, als quals cal afegir la proposta d'una llei sobre les minoritats lingüístiques a Itàlia, ara per ara aturada, o el projecte de regionalització sotmès a referèndum a Portugal, pel novembre de l'any passat. I, en una dimensió molt més propera, la qüestió corsa o els progressos del moviment cultural i autonomista de Bretanya, on entre d'altres iniciatives avança a bon pas la creació d'una televisió en la llengua del país; de fet, pel Mundial de Futbol de 1998, seixanta-quatre partits van ser retransmesos en bretó...

Però potser els estímuls més esperançadors provenen de la mateixa Occitània... que no pertany a França: la de les "Valadas" italianes i la Vall d'Aran. Dues comunitats de muntanya, tradicionalment aïllades, que encara compten amb un potencial lingüístic important –a l'Aran, el 65% de la gent sap parlar aranès i un 90% l'entén, segons les dades del cens de 1996; a les "Valadas", els occitanòfons són un 50% d'un total de 120.000 h– i que d'ençà d'uns pocs anys han endegat processos de normalització i de projecció europea.

A les "Valadas", el projecte "Espaci Occitan", amb el suport de la regió del Piemont i de la UE, té com a objectiu de revitalitzar socialment i econòmicament el conjunt d'aquelles dotze valls alpines mancomunades tot partint de la seva occitanitat.¹

“QUÈ FER...?”

N’hi ha prou amb una repassada de la crònica que cada dissabte David Grosclaude, responsable de “La Setmana”, ha publicat a l’AUÉ, el suplement aranès del diari *Avui*, sota la rúbrica “Garona enjós”, per prendre el pols a l’occitanisme d’aquest tombant de segle. Un occitanisme caracteritzat per la consolidació de noves maneres de fer, més pragmàtiques i viables, sorgides del desmantellament de les plataformes que tanta volada havien agafat durant els anys 70.

Com els vint anys de “Calandreta”, la confederació que aplega una trentena d’escoles associatives de preescolar i primària, de Pau a Marselha, amb un estatut jurídic d’ensenyament privat contractual, que practiquen la immersió els quatre primers cursos, de 2 a 6 anys, per després anar introduint progressivament el francès, fins que en acabar l’itinerari, a 10 anys, l’infant presenta una competència equiparable en totes dues llengües. Per bé que limitada quant a la seva projecció – 1.500 alumnes, el curs passat-, l’increment constant d’efectius i l’obertura de nous centres no han estat prou perquè l’Estat considerés seriosament la utilitat social de “Calandreta”, que respon a la demanda d’un servei que l’“Education Nationale” incompleix manifestament. Així, per bé que l’any 1994 el ministre François Bayrou, gascó, va signar un acord amb “Calandreta” pel qual l’Estat es comprometia a pagar-ne els mestres, el fet és que any rere any l’associació ha hagut de veure com

el ministeri n’entrebancava l’augment de places docents –els dos darrers cursos, no n’ha assumit cap de les vint-i-vuit creades..., amb la qual cosa incomplia els pagaments pactats i obligava “Calandreta” a contreure un deute insostenible: 4’5 milions de francs, a finals de curs. Tampoc per part de les col·lectivitats locals el tracte a “Calandreta” ha estat gaire més favorable, i a cada nou començ de període acadèmic els pares han de mobilitzar-se per obtenir la cessió o el lloguer d’algun local municipal –com a Tarbas i a Muret, enguany- o fins i tot s’han de basquejar per adquirir-lo en propietat, com ha estat el cas d’Aurenja, que és en mans del FN.

Ja s’entén que la celebració d’aquest vintè aniversari, a Pau, del 13 al 16 de maig de 1999, tot i que va tenir un marcat caràcter festiu, amb la col·laboració d’una vintena de formacions musicals d’arreu d’Occitània (“Nadau”, de Bearn; “Lo Dalfin”, del Piemont; “Massilia Sound System”, de Marsella; els “Fabulous Trobadors”, de Tolosa; “Oskorri”, d’Euskadi, etc., i els cantants Joan Pau Verdièr, Joan Francés Tisnèr, Marilís Orionaa, Marcèl Amont, etc.), va ser també el reflex de la preocupació que inspira un tractament com aquest...

Tampoc no és gaire tranquil·litzador l’estat actual de l’oferta d’ensenyament bilingüe dins de l’“Education Nationale”, que l’Estat es va veure empès a assumir l’any 1982, arran del desafiament que suposaven les escoles associatives. Són, efectivament, 90.000 els infants que estan en contacte amb la llengua i la cultura occitanes, 30.000 dels quals a “Miègjorn-Pirenèus”. Però cal recordar que tot plegat no supera el 5% de la població escolaritzada, atès que és una opció estrictament facultativa, i que en molts casos la continuïtat no està gens garantida. Així, per citar només un cas recent, 120 pares de Mosemprom (Òlt e Garona) van decidir deixar de dur els seus fills a col·legi a partir de mitjan mes d’abril de 1999, vist el rebuig de l’Inspector d’Acadèmia de concedir un nou mestre per poder atendre la demanda creixent

1. En són una concreció els programes “Occitan Lenga Viva” i “Paratge”, de col·laboració amb el centre “Aprene” de Besièrs, intercanvis escolars, espectacles teatrals, etc. I és ben significatiu que fos a la seu del Parlament d’Europa d’Estrasborg on els dirigents de totes dues col·lectivitats signessin un conveni de cooperació, de la mateixa manera que fou Salardú, en el marc de la celebració de la Ia Universitat Occitano-Catalana d’Estiu, on se signà el dia 20 de juliol de 1998 la convenció de col·laboració entre l’IEC i l’IEO.

d'ensenyament bilingüe. I aquí cal recordar que és entre el professorat i en el cos de gestors acadèmics on resten enquistats els prejudicis més obstinats contra tota diferència...

A part, el curs 1998-99 ha vist també l'estrena del "Collègi Leon Còrdas", a la vora de Montpelhièr, per a alumnes de nivell secundari que provenen de les "Calandretas" de la zona, tot i que quinze dies abans d'iniciar el curs escolar encara s'havia de concretar l'edifici i durant el tercer trimestre va caldre traslladar-se de Latas a Gravèls... I a Besièrs, l'"Institut Superior de les Llengües de la República Francesa", que té cura de la formació unificada durant un curs dels futurs mestres de les "Calandretas" occitanes, les "Diwan" bretones, les "Ikastoles" euskeres, les "Bressoles" catalanes i els centres alsacians, ha acomplert el seu primer any de funcionament, amb una promoció de trenta mestres. De fet, a Besièrs ja s'havia constituït l'any 1994 el centre "Aprene", que ofereix formació durant tres anys als candidats a entrar dins "Calandreta".

Més aniversaris: els quinze anys de "Radio País", l'emissora occitana de Pau amb cobertura sobre bona part de Gascunya, que el juliol de 1998 va celebrar-ho amb una maratón en què durant 24 hores va passar els missatges de felicitació i encoratjament rebuts..., el 90% dels quals en occità. Una acceptació que contrasta amb l'absència gairebé absoluta de la llengua occitana a les emissores locals de "Radio France", tanmateix força descentralitzades. Pitjor encara: aquell mateix estiu, a "Radio France-Nimes", per exemple, l'emissió diària és escurçada de 20 a 3 minuts...

És clar, però, que posats a triar el fet més representatiu pel que fa a la realitat i el futur de la llengua d'Òc en aquests anys del tombant de segle, cal decantar-se per l'onada de mobilitzacions que han exigit de la classe política la reforma de l'article 2 de la Constitució Francesa, que el 1992 va imposar el francès com a única llengua oficial republicana, alhora que demanaven la signatura per França de la "Carta Europea de les Llengües

Regionals i Minoritàries". I és emblemàtic, sobretot, a part del bon ressò mediàtic que s'ha obtingut –amb la qual cosa ha esdevingut un problema polític–, per dues raons:

- perquè, per primera vegada, l'estratègia de defensa d'aquestes llengües ha estat unitària, amb la constitució, a primers d'abril de 1998, del "Comitè Republicà per la Modificació de l'Article 2" i la convocatòria coordinada de diverses manifestacions, especialment la del dia 5 de desembre, en coincidència amb el 200 aniversari de la proclamació dels "Drets de l'Home" –d'aquí el lema: "Ne manca un..."–, a més de campanyes de pressió sobre els elegits de les circumscripcions pròpies;

- després, perquè és pregonament il·lustratiu de la traça amb què un jacobinisme empedreït sap jugar les seves cartes, des de la dilació fins al cinisme.

Així, de primer va caler esperar la presentació de l'informe que Lionel Jospin havia encarregat inicialment a la diputada Nicole Péry, que tot just a mig confegir va passar a mans del bretó Yves Poignant. Un informe fet públic l'estiu de 1998 que, alhora que reconeixia l'existència d'una evident demanda social en els camps cultural i lingüístic (ensenyament, mitjans de comunicació, creació...) i recomanava al govern d'actuar en conseqüència, era tanmateix contrari a l'adopció de mesures de "reparació històrica", tot i que es mostrava favorable a la signatura de la "Carta". Després, va ser el torn de la valoració tècnica que en féu el jurista Guy Carcassone, emesa el mes d'octubre, que no veia cap impediment constitucional a la ratificació de la "Carta" –si més no, dels articles menys comprometedors...

I, finalment, després d'una virulenta campanya en què els sectors contraris al reconeixement d'aquestes llengües –a dreta i a esquerra, de Ch. Pasqua a J.-P. Chevènement...– no van dubtar a parlar de "balcanització" i a invocar repetidament l'"excepció cultural francesa", la ratificació sim-

bòlica pel primer ministre, el 7 de maig de 1999, d'un lot més aviat desneridet de 39 punts sobre 98 (el mínim era de 35...) de la "Carta", justament aquells que poc o molt el govern ja complia...

Fins que el 15 de juny, impensadament, el "Consell Constitucional", al qual el president Jacques Chirac havia sotmès la consideració d'aquelles 39 recomanacions abans d'enviar-les al Parlament, declara que els principis sobre els quals recolza la "Carta" –entre d'altres, la definició de què és un "grup minoritari" dins d'un marc estatal- són incompatibles amb els principis d'indivisibilitat republicana i d'"unicitat del poble francès", per bé que admet que les mesures concretes d'aquells 39 punts no són contràries a la Constitució... Senyal que alguna els deu fer por...

JAUME FIGUERAS I TRULL (Igualada, 1962). Llicenciat en Filologia Catalana. Exerceix la docència a l'ensenyament secundari, en un institut de Terrassa. Ha col·laborat a l'AUÉ, suplement aranès del diari *Avui*, i ha publicat a la *Revista de Catalunya* (núm. 125) l'estudi "*Ieu coneissi un país...*"